

Nynke Feenstra, © A.M. Minnaard fotografie

‘Échte inclusiviteit gaat om het creëren van gelijkwaardigheid’

Interview met Nynke Feenstra

Door Eline Levering

Nynke Feenstra promoveert aan de Universiteit Leiden op de inclusiviteit en toegankelijkheid van musea. Vier jaar geleden liep zij, tijdens haar Researchmaster Arts & Culture, stage bij Museumnacht Amsterdam. ‘Zij hebben een diversiteitsbeleid, maar deden nog niets voor mensen met een beperking. Ik ben toen een project voor doven gestart en ontdekte dat Nederlandse musea heel erg ontoegankelijk zijn en zich daar ook helemaal niet bewust van zijn. Ik schaamde me ervoor dat het in Nederland zo slecht geregeld is ten opzichte van bijvoorbeeld Amerika en Engeland. Vanuit Museumnacht Amsterdam kreeg ik de vraag of ik beleid wilde ontwikkelen op dit gebied en ook het Van Gogh Museum vroeg me om een programma voor doven, blinden en doofblinden te ontwikkelen. Zo ben ik me er verder in gaan verdiepen.’

Ander perspectief

De ontoegankelijkheid van musea voor bijvoorbeeld mensen in een rolstoel is iets waar iedereen zich wat bij kan voorstellen: trappen en hoge drempels springen in het oog. Voor de toegankelijkheid voor bijvoorbeeld doven ligt dat anders. Die ontoegankelijkheid is veel minder zichtbaar, vertelt Nynke: ‘Mensen denken vaak: je kunt zien, dus dan kun je ook naar een museum. Maar de ontoegankelijkheid voor

Omdat dove mensen vaak niet gewend zijn om naar musea te gaan, missen er ook nog veel gebaren om over kunst te kunnen praten. Die worden nu ontwikkeld, maar veel tolken missen die informatie nog.

doven ligt anders. Veel doven zijn heel trots op hun identiteit en delen een cultuur, de dovencultuur. Dove mensen ervaren het museum als iets uit de horende wereld. Doven hebben een ander perspectief waarmee rekening moet worden gehouden. Zij ervaren de wereld anders en vinden in een museum nu vaak geen herkenning. Daarnaast is de informatie in musea vaak moeilijk te begrijpen voor doven. Het Nederlands is immers niet hun moedertaal. Ook veronderstelt de informatie in musea vaak vrij veel voorkennis. Die is bij doven vaak minder

aanwezig, omdat het dovenonderwijs erg gericht is op het leren van Nederlands.’

Musea in Gebaren

Het project Musea in Gebaren is opgericht door Foam Fotografiemuseum Amsterdam en Wat Telt! Er is daarbij heel bewust gekozen voor het opleiden en werken met dove rondleiders. Niet alleen om te kunnen rondleiden in de moedertaal van doven, maar vooral omdat je dan het dovenperspectief in het museum hebt. Het gaat dus verder dan het vertalen van een museumtekst naar Nederlandse Gebarentaal. Omdat dove mensen vaak niet gewend zijn om naar musea te gaan, missen er ook nog veel gebaren om over kunst te kunnen praten. Die worden nu ontwikkeld, maar veel tolken missen die informatie nog. Het instrueren van tolken is dus ook van groot belang. Best een complex proces. Het ontwikkelen van die nieuwe gebaren is heel leuk en interessant om te zien. Ik was laatst bij een bijeenkomst waar gebaren voor alle kunststromingen werden ontwikkeld, zodat ik kon meedenken vanuit mijn

Musea in Gebaren, © Foam fotografiemuseum Amsterdam

kunsthistorische achtergrond. Vooral het gebaar voor Dadaïsme vind ik erg leuk geworden: alsof iets op z'n kop wordt gezet.’

Paradox

‘Ik studeerde af op toegankelijkheid voor doven, omdat die groep nog helemaal vergeten werd. En ik heb ervoor gekozen om te gaan promoveren op toegankelijkheid omdat daar nog weinig theoretisch fundament voor was, en ik

daarnaast op een paradox stuitte. Toegankelijkheid betekent voor mij niet dat iedereen iets aparts wordt voorgeschoteld en iedereen in een apart hokje zit, maar dat iedereen een waardevolle ervaring kan opdoen in het museum. Maar om dat te kunnen bieden, moet je weer heel erg de groep apart zetten om te kijken waaraan behoefte is. Die spanning is heel interessant. Je ziet nu dat er in de afgelopen vier jaar al veel

Toegankelijkheid kan zich ook anders dan op fysieke terreinen bevinden. In mijn onderzoek vraag ik me af wat het betekent om een inclusief museum te zijn: op praktische gebieden maar ook inhoudelijk.

gebeurd is: het bewustzijn is ontstaan en er worden voor verschillende groepen speciale programma's ontwikkeld. Dat is stap één, om kennis te ontwikkelen over de verschillende groepen. Maar het doel van mijn onderzoek richt zich op de vraag hoe je het museum zo kunt inrichten dat toegankelijkheid vanzelfsprekend is. Ik kijk dus ook naar de geschiedenis van musea: op welke manieren is er toegang geweest en voor welke typen publiek?

Hokjes

'In het politieke en publieke debat gaat het nu voortdurend

over toegankelijkheid en inclusiviteit. Maar er wordt dan vrijwel alleen gesproken over fysieke toegankelijkheid en culturele diversiteit. Toegankelijkheid kan zich ook anders dan op fysieke terreinen bevinden. In mijn onderzoek vraag ik me af wat het betekent om een inclusief museum te zijn: op praktische gebieden maar ook inhoudelijk. Binnen groepen is natuurlijk ook sprake van een grote diversiteit. Je hebt niet dé blinden, dé doven enzovoorts. Dat maakt het heel complex. Hoe kun je in een museum recht doen aan die diversiteit? Er komen nu wel meer groepen naar het museum, maar iedereen blijft in zijn eigen 'hokje'. Echte inclusiviteit is als er ook uitwisseling tussen verschillende groepen ontstaat. Het gaat om het creëren van gelijkwaardigheid. Je ziet bijvoorbeeld dat andere bezoekers vaak de programma's voor doven of blinden ook interessant vinden, zoals het aanbod van zintuiglijke prikkels bij een kunstwerk. Als iemand in gebarentaal over een schilderij vertelt, is dat voor iedereen prachtig om te zien, het brengt een werk tot leven. Die

gelijkwaardige uitwisseling is essentieel.'

Als iemand in gebarentaal over een schilderij vertelt, is dat voor iedereen prachtig om te zien, het brengt een werk tot leven.

Theorie en praktijk

Nynke promoveert parttime als buitenpromovendus en werkt daarnaast ook in de praktijk. 'Dat is noodzakelijk bij dit onderwerp. Ik werk nu bijvoorbeeld samen met het bedrijf Intergo aan het ontwikkelen van een QuickScan voor musea, om te kijken hoe het met de toegankelijkheid zit. In januari is namelijk nieuwe wetgeving ingegaan, een verbod op discriminatie vanwege een beperking bij het aanbod van goederen en diensten. Dat betekent voor musea eigenlijk een verplichting om toe te werken naar 'algemene toegankelijkheid'. Maar wat houdt dat precies in? Vaak moet

er heel veel gebeuren en remt dat musea af. Met de QuickScan kijken we in een paar dagen naar de toegankelijkheid: 'van heel praktische zaken, zoals de routing, naar meer inhoudelijke: voelt iedereen zich welkom in het museum, en wat is er aan informatie te krijgen? We maken onderscheid tussen dingen die snel te realiseren zijn en dingen waarin geïnvesteerd moet worden.'

Kennis delen

De afgelopen jaren is er al veel gebeurd bij musea, vertelt Nynke. Er zijn musea die structureel programma's voor blinden of doven aanbieden. Heel enthousiast is ze over 'Onvergetelijk museum', een programma van het Van Abbemuseum en het Stedelijk Museum voor mensen met dementie en hun dierbaren. Afgelopen september lanceerden zij de website www.onvergetelijkmuseum.nl die fungeert als een startkit voor anderen. 'Je vindt er bijvoorbeeld informatie voor rondleiders en baliepersoneel, trainingen en goede voorbeelden uit de praktijk. Ik vind het geweldig dat die kennis gedeeld wordt. Zo stapt

niet iedereen opnieuw in dezelfde valkuilen en kan dit een beweging worden.'

Een ander mooi voorbeeld is een project van Ons' Lieve Heer op Solder, dat fysiek niet voor iedereen toegankelijk is. Nynke vertelt: 'Zij ontwikkelden een iPad-tour voor duo's. Bij dit project bleef degene die niet naar binnen kon beneden, met een iPad. De ander had ook een iPad en ging naar boven. Degene die beneden bleef, had echter cruciale informatie voor de ander. Hierdoor ontstaat een gelijkwaardige uitwisseling. Je hebt iets van elkaar te leren. Daar moet altijd naar gestreefd worden.'

MAAK JE MUSEUM STAP VOOR STAP TOEGANKELIJKER

Voor 2018 hoopt Nynke dat het bewustzijn in musea nog groter wordt en dat toegankelijkheid hoog op de agenda komt. Toegankelijkheid is niet alleen een onderwerp voor als er extra geld is. Het kan ook in kleine stapjes. Bijvoorbeeld hiermee:

- Begeleiders van (doof)blinden of tolken hebben gratis toegang**
- Leer je servicemedewerkers hoe ze een blind of doof persoon benaderen, of een paar basisgebaren**
- Communiceer op je website duidelijk over welke toegankelijke faciliteiten je wel of niet aanbiedt**
- Zorg dat je teksten van de audiotour ook in print beschikbaar hebt, zonder wollig taalgebruik en met korte zinnen**

Heb je vragen of wil je meer informatie over dit onderwerp? Neem dan contact op met Nynke Feenstra via n.h.feenstra@hum.leidenuniv.nl of kijk op www.nynkefeenstra.com